

United States Holocaust Memorial Museum
Oral History Interview
Slovak Witnesses Documentation Project

United States Holocaust Memorial Museum

Rozhovor s Antonom Palkou

RG-50.688.0065.01.01

Dobrý deň prajem. Môžete sa nám predstaviť?

Áno, volám sa Anton Palka.

Kedy ste sa narodili?

Narodil som sa jedenásteho štvrtý tisíc deväť sto dvadsať osem.

Kde ste sa narodili?

V obci Kuchyni, je to okres Malacky, blízko Bratislavy.

Hm, ďakujem. Pán Pálka, my sme pred pár mesiacmi vás navštívili a rozprávali sme sa o tom, čo ste si vy pamätali, ako ste vy prežili obdobie Slovenského štátu, pýtali sme sa na osudy židov u vás v obci. A dnes sme prišli, aby sme si tento rozhovor nakrútili na videozáznam. Hovorili ste, že ste sa narodili v obci Kuchyňa. Žili v tejto obci židia?

Áno, v tejto obci žili židia, bolo tam asi sedem rodín, ale boli tam okrem toho i v horách, takzvaní *huncukari* sa im hovorilo, to boli obyvatelia, ktorí tam zostali z Prvej svetovej vojny. Ale v dedine boli poväčšine rodiny židovské, boli tam aj chudobní, aj bohatí, tak ako proste naše biele oby... teda ostatné obyvateľstvo, žiadne ďalšie rozdiely tam neboli, boli tam aj veľmi chudobné židovské rodiny u toho. A proste...

A... prepáčte... Ako...? Aká bola ich obživa, čím sa živili, židovskí obyvatelia?

Živili sa poľnohospodárstvom a obcho... obchodníctvom, pretože z jedného ani z druhého sa celkom vyžiť nedalo. Takže oni to kumulovali proste obyčajne s viacerými zamestnaniami, ale môžeme povedať, že to obyvateľstvo židovské a katolícke proste žili v zhode. Tam neboli proste vytvárané nejaké nepriateľské väzby, ale za Slovenského štátu sa to tam rozdelilo, pretože boli tam členovia Hlinkovej gardy, nebolo ich veľa, a tí robili nepríjemnosti práve tým židom, keď odchádzali, alebo keď ich... bolo nariadené proste slovenskou vládou, že ich musia deportovať. Hej?

Ja by som prerušila, vrátila by som sa ešte do obdobia pred Slovenským štátom. A chcem sa spýtať, či si viete spomenúť na mena tých židovských susedov, alebo na mena svých židovských spolužiakov, ak ste mali v škole.

Áno, veľmi dobre si môžem spomenúť, susedov sme mali roľníkov, teda čiste len roľníkov, ale ďalej proste ďalších... proste na tej istej ulici bývali aj židia, my sme sa spolu priatelili, nemali sme nejaké nezhody medzi... medzi nimi. Pozdjšie...

Viete si spomenúť aj na nejaké mena? Tých židovských rodín?

Áno prosím, konkrétne si spomeniem v prvom rade Politzerov, lebo tam som bol... boli blízko nás, oni mali obchod s takzvaným miešaným tovarom sa to hovorilo, to bolo... oni mali proste všetko. Tam práve mi najviac zostáva v pamäti, oni mali jedno veľ... tak boli to manželia a boli tam... mali veľmi pekné dievčatko, čierne vlasy malo, a si pamätám, keď ho otec... keď už deportovali ich, keď ho otec zobral na ruky, proste plačúc... a zostal doma len jeho brat slobodný, ktorý naďalej ešte obhospodaroval to poľnohospodárstvo, ktoré tam bolo. Bolo to...

Ešte by som sa vrátila k tým ďalším rodinám židovským, dostaneme sa...

Ďalej oproti bývali Dukesovci, to je zase... to bol mäsiar, ale tiež mal aj poľnohospodárstvo ako každý z nich. Ďalej boli takzvaní Pe... Peslovci, oni mali strižný tovar, a tam bych sa proste zastavil, tam mali dvoch dospelých židov, teda synov, ktorí boli zo Španiel, v Španielsku sídlili, prechádzali k nám... a cez náš dvor, my sme mali suseda železničiara, ktorý mal jediný rádio, volal sa pán teda Bláha, a cez náš dvore prechádzali pozerat' vždycky rádio Londýn.

Hm.

No... mali sme tak dobrých susedov, že nás neprezradili. Len musím pripomenúť, proste i veľmi ťažké obdobie, keď boli v našom dome, vtedy momentálne ubytovaní, alebo schovaní proste v maštali... rodina tých Dukesovcov.

Hm.

To boli traja... teda otec, matka a dcéra. No len vtedy, notára sme mali tiež, ktorý spolupracoval s obyvateľmi, a on poslal takzvaného posla, volal sa konšel, toho... sluha. On prišiel dopredu, mal bubon, zabubnoval, a vošli do nášho dvora... a dal znamenie tým proste, že v tom dome nie nič, čo by mohli skonfiškovať proste, pre nemeckú armádu.

Hm.

No a...

Prepáčte... vrátim sa ešte... budeme pokračovať ešte začiatkom zmeny, Slovenský štát keď vznikol, akú zmenu to prinieslo a postupne sa dostaneme ďalej, lebo sme sa dostali ďalej do histórie.

No tak my v Československej republike, to bolo... sme svojom spôsobom žili pokojne, chudobne, ale sme žili dobre, už keď prišiel slovenský štát, tak už nastali proste tie rôzne zmeny, a konkrétne musím povedať, bolo tam aj niekoľko... ako všade inde, rodín, ktoré nespocovali s ostatným obyvateľstvom, a nás deti... ja si presne pamätám, mal som vtedy asi pres desať rokov, to bolo v tridsiatom deviatom roku... dali nás, že máme pochodovať cez dedinu, a učili sme sa vtedy pieseň „Letci Hlinkovej mládeže.“ No to sme pochodovali proste...

Viete z nej slova, alebo aj zaspievať by ste vedeli?

Môžem?

Necht sa páči.

„Letci hlinkovej mládeže, buďte s nami na stráži, aj keď Slovač je slobodná, vlast' nám nikto...“ to už to... No práve... a my sme...

Kto vás... kto vás to učil v škole?

To nás učil proste pán učiteľ Hirner, ktorý splynul s tou... teda... obyvateľmi so všetkými proste, svojim spôsobom, ale korene mali... ďalších rodičov... tiež nemecké. Proste... no a samozrejme, že keď sa tam začala tvoriť tieto zmeny, tak pridal sa proste tam, ako ostatní, ako vtedajšia ta... ta pospolitosť celá u toho.

Mali ste v Kuchyni Hlinkovú gardu?

Práve to by som naviazal, to mali sme Hlinkovú gardu, a to bol tam človek, ktorý bol... ktorý najviac ničil židov... proste neviem to inak povedať u toho. Jednak konfiškovali majetky židov proste, a ďalej... a po tej duchovnej stránke ich ničili, pretože keď sme prechádzali po tej dedine, išli sme popod... pred židovským kostolom, pred ním tam sedeli židovská rodina, myslím, že sa volal Reinhauer, alebo... možno, že sa budem aj trošku mýliť u toho, no a práve pred tou rodinou nám nakomandovali, desaťročným chlapcom, aby sme kričali, „Žida, Čecha von!“

Kto vám to nakomandoval?

To nám nakomandoval práve ten Hlin... z tej Hlinkovej gardy. Toto... no samozrejme, že tí ľudia, ta rodina, hlavy si sklonili dolu, to si veľmi dobre pamätám, lebo my sme sa poznali, sme chodili k nim, oni piekli voľajaké... ku pekárom, tak chodili sme k nim chleba kupovať. Jedno, druhé sme sa postili... A bolo nám to proste ľúto, že pri takejto krátkej časovej zmene prišlo takýmto... k udalostiam... a že takto svojich občanov sme ponižovali.

Hm. Ste hovorili, že ta Hlinková garda, že konfiškovala majetky židov, ako to prebiehalo? Ako si na to spomínate?

Tam som nebol proste... len viem, že išli proste do koho ktorého židovského obchodu a s balíkmi odchádzali od toho.

Bola vo vašej obci aj Hlinková mládež? V škole?

Hlinková mládež bola tiež, ale my sme... teda konkrétne ja, moja rodina, my sme v tej Hlinkovej mládeži neboli, lebo my sme boli vychovávaní v inom duchu. Naši rodičia proste boli lavicovo orientovaní, proste... a jednoducho nepripustili, aby sme išli do tejto Hlinkovej mládeže, i keď na druhej strane oni mali pekné uniformy, a viete, chlapcom sa to páčilo, tak ich to tam ťahalo, ale my sme tam neboli.

Hm. V iných mestách, kde sme robili tieto rozhovory, nám hovorili, že židia museli nosiť nejaké označenie, od istého času. Bolo to aj u vás?

Áno, samozrejme, že to bolo aj u nás, a to bolo proste už vtedy, keď odchádzali... deportovali, tak išli na stanicu, takže už ich brali, tak proste tie označenie už mali. Pripnuté na... na kabátoch.

Vy ste videli takú deportáciu od vás?

Áno, ja som tu deportáciu videl, ale videl som ju otvorom... od tých pánov Politzerov, proste ak vychádzali proste z toho domu, ale už sme nie išli tou celou dedinou proste dolu až na stanicu, ale to sme vychádzali, že odchádzali odiaľ preč, ako že už idú proste na stanicu. Ale k tomuto by som sa...

Som sa chcela k tomuto opisu vášmu vrátiť, išiel niekto s nimi, nejaká stráž, alebo išli sami?

Tak v pozadí boli uniformovaní... ta Hlinková garda, hej? Tak neboli nahusto proste, ale však vtedy... oni sa báli proste, tak išli proste tak väčšou voľnosťou.

Ako ste vedeli, že sú tí strážnici Hlinková garda?

No však mali uniformy čierne, proste u toho, a čapice mali, lodičky, myslím, že tam na tých čapiaciach mali aj tie... také strapce proste u toho... Takto mali predpísané uniformy, tak to im to predpísali.

Mali aj zbrane?

Zbrane mali, ale ich nepoužívali proste, takže to mali pušky zavesené na pleciach proste, ale nepoužívali proste zbrane.

A mohli by ste mi povedať, koľko bolo ľudí z tej rodiny Pulitzerov, ktorí odchádzali a ako vyzeral ten odchod, opísať mi to?

Však oni boli proste malá rodina, to už som spomínal, že to boli len mladí rodičia s tým dievčatkom, a potom mali brata, ktorý ostával... ktorý na poľnohospodárstve viacej menej robil, on sa venoval poľnohospodárstvu. Takže to bola – hovorím – malá rodina, tak nebolo ich veľa.

Čiže išla ta rodina, manželia a dieťa, a potom aj ten brat?

Nie, ten brat zostával doma, ten zostal doma. Toho tam nechali proste... ten bol pre nich viac menej už svojom spôsobom neškodný. Lebo on... on mal len tu pôdu proste, on sa proste venoval tomu. A on sa... nemal proste takú energiu v sebe, že by mohol tam robiť nejaké... politické proste šarvátky.

Hm. A videli ste, ako takto odvádzali tí gardisti aj iných židov z vašej obce.

Z našej obce to som nevidel, pretože ak tato rodina odišla preč, ta Politzerova a ta Dukesova, lebo to bola... to boli viac menej susedovci, oni... tak to už tí ľudia sa viacej menej zhromaždili a ostávali pri kostole. Tam okolo, to tam blízko bolo, tam už... nerobili... nerobili

sme nejaký manifestačný sprievod, že by sme ich proste odprevádzali a uľahčili im proste odchod z tej dediny.

Čiže ľudia z dediny sa zhromaždili pri kostole a pozerali sa, ako odchádzajú židovskí obyvatelia?

Hej.

Z dediny?

Tak to môžem povedať. Keď mi dovoľíte, mám ale ďalšiu spomienku, čo sme prechádzali, to už bolo asi v štyridsiatom šiestom, alebo štvrtom? To neviem, že sme... kamaráti, chlapci, boli sme v Bratislave sa pozrieť, že ako to tam vyzerá...

K tomu sa dostaneme, ešte by som sa chcela vrátiť k tej situácii pred skončením vojny. Hej? Keď deportovali židovských obyvateľov z Kuchyne, zostali po nich domy, obchody, čo sa stalo s nimi? A s majetkom v nich?

Tak tie domy postupne konfiškovali tí... ta pospolitosť Hlinkovej gardy alebo ich rodiny, jednoducho arizovalo sa to, hovorilo sa, že arizujú, hej? No tak jednoducho si to potrebovali... si to prebrali proste aj s tým celým majetkom. Tie domy tam ostali, ale bol tam aj taký prípad, to najchudobnejšia židovská rodina, bola bohatá len na deti, ten dom sa jednoducho zrútil.

Hm. Čiže ten bol úplne zničený.

Reisenauerovci či... ale už veľa nie je čo zistiť, že to boli takí...

Na niektorých miestach nám totiž spomínali, že sa robili také licitácie, také dražby toho zariadenia židovských domov, dialo sa niečo také aj u vás?

Pozrite sa, aké licitácie? Však tam jednoducho dostal to za najľavnejšiu cenu ten, ktorý mal bližšie k tomu... k tomu veleniu hlinkovej gardy.

Hm.

To nebolo ako skutočne, že za Československej republiky za prebíjali jedno druhého, lebo ja si pamätám aj to ešte vtedy, išli ako deti pozerieť, ako to kladívkom búchajú proste jednoducho.

Hm.

Ale tam to jednoducho... dostal... dostali to ľudia a rodiny proste, ktorí paktovali s Hlinkovou gardou.

Čiže tak jednotlivo na ulici sa nelicitovali tie jednotlivé zariadenie domov, tak ako v dražbe?

No keby som povedal, že nejaké stoličky, alebo nejaký nábytok, ktorý už nebol, tak to si pamätám, ale to boli jednoducho malé... malé... malé zariadenie, ktoré už nikomu viac ani nič neslúžili, tak to takéto prípady tam boli.

A kto to organizoval? Tento predaj?

Už potom pozdejšie... neviem, to toho som tak nevidel už, pravdepodobne nejaké daňové úrady, už vtedy sa to nejako tak dalo...

Čiže vy ste nevideli, ako sa to takto predávalo?

Nie, to neviem vám tak presne zodpovedne podpísať.

A čo...? Keď ste ešte spomínali tu deportáciu, že ľudia z dediny sa zhromaždili pri kostole a tam pozorovali, ako odvádzajú tie židovské...

Áno.

Židovské rodiny gardisti... Vy ste tam medzi nimi stál?

Nie, ja som bol proste stále pri tom Pulitzerove dome, a tam sme mali... moju rodinu, moja teta tam bývala, tam mali pri dome ohradu, ohradu... a si pamätám, že ja som stál za tou ohradou pri tom dome mojej tety.

Hm.

A odtiaľ som videl proste tie dve rodiny proste Pulitzerových a Dukesových.

A v akom ročnom období to bolo? Bolo leto, alebo bolo zimšie? Viete si spomenúť?

Ročné obdobie... to bolo... ja si viac menej myslím, že tak druhá polovica roka bola, tak teplejšie. To bolo tak máj, jún proste.

Hm, hm.

Hádam.

A koľko ste mali vtedy rokov asi?

Desať a viac. To si pamätám presne, lebo keď som mal desať rokov, sme sa učili spievať tu pieseň, a to viem, že sme prechádzali tou dedinou, takže to viem, že som mal desať rokov.

Hm. Že keď ste sa pozerali na tu situáciu, keď ich odvádzajú, boli ste od nich asi ako vzdialení? Za tou ohradou, koľko to mohlo byť asi metrov?

K Pulitzerovi domov to mohlo byť asi päťdesiat metrov, k tomu Dukesovi... Dovolíte, ja by som si potreboval nos utrieť... Dá sa to tam nejako prerušiť?

...

Rozprávali sme sa o tom, že vo vašej dedina bola teda Hlinková garda, spomínali ste jedného z tých hlavných gardistov, spomenuli by ste si na jeho meno?

Ho...?

Na meno toho hlavného gardistu? V Kuchyni?

Dávid sa volal, Vovesiar.

A ten prvýkrát, keď sme sa stretli, tak ste nám viac opísali tu situáciu, keď ste ako deti išli cez dedinu a kričali ste to heslo proti Čechom a židom. Mohli by ste to viacej opísať, ako to prebiehali, prečo ste tam išli, kto vám to povedal, ako to prebiehalo?

No my sme boli školou povinní, tak jednoducho keď nám v škole to nariadili, tak sme ako deti poslúchali, tak my sme nemohli povedať, že nie ideme tam proste, hej? A čo že tam budú s nami robiť...

Koľko asi vás tam bolo, v tej skupinke tých žiakov?

No to bola viac menej celá škola, tak určite nás tam mohlo byť... do päťdesiat detí.

A bolo vo vašej dedine aj veľa Čechov?

Čechov... boli u nás proste učitelia, a k tomu musím povedať, že my sme ich mali radi, oni nás tak vyučovali, aj tak po česky proste, lebo oni nás prakticky vytrhli z Rakúska – Uhorska, lebo sa u nás viacej menej už... ale maďarsky sa rozprávalo u nás, a oni nás práve proste previedli, tak cez češtinu do slovenčiny proste u toho. Takže my sme im svým spôsobom boli povďační, nehovorím, že všetci, ale podstatná väčšina obce bola takto.

Keď vznikol Slovenský štát, tak títo českí obyvatelia museli odísť?

Niektorí dobrovoľne odišli, niektorí tam proste zostali, mali postavenie proste dobré, ktoré... nikto im neublížoval proste, takže oni tam dobrovoľne ostali, ale zase časť z nich dobrovoľne odišli, buď na Moravu, alebo do Prahy.

Ste spomínali ešte okrem slovenského obyvateľstva, židovského obyvateľstva, aj nemecké. Že Nemci žili v dedine, ale aj teda tí *huncukári*, ktorí žili v lesoch.

No.

Tí cez Slovenský štát ostali tam, alebo aký bol ich osud?

Viac menej tam zostali, pretože oni už sa preorientovali na ten vládny režim, ktorý vtedy spolupracoval s Tisovou vládou. Alebo s terajšou vládou proste u toho, hej?

Áno.

No a si dovolili... k tomu vám ešte pripomenú... spomienku mám, pred obecným domom... a tam bola aj krčma zase ďalej, prišli Hitlerjungen (Hitlerjugend) v tých svojich uniformách,

bubnoch... Zahrali tam proste pieseň, tie šlágre nemecké proste, a to nemecké obyvateľstvo hneď sa pripojilo k tejto novodobej nemeckej menšine.

Hm. A tí Hitlerjugend, tí bývali v Kuchyni? Ale prišli len na ten jeden raz?

Oni vtedy tam prišli len na ten jedenkrát. U toho. Hej. To bolo taká svojim spôsobom pre nich oslava, hej? Ale ako to skončilo, tak sa rozišli preč. A koniec koncom, u nás tam bolo letisko, to letisko, tma boli nemeckí vojaci, Wehrmacht u toho, takže časť proste bola v tom... A potom pri tom letisku bolo ešte pristavené tam ďalšie ubytovanie, kde bývali vojaci tiež, takže oni sa tam mali proste kde ubytovať.

Čiže oni boli ubytovaní v tých budovách pri letisku vojenskom, áno?

Časť bola tam proste, a tí výkonní, ktorí boli v armáde alebo na lietadlách proste, lietali proste, tak tí boli na... priamo na letisku.

A kto oslobodil Kuchyňu? Aká armáda?

To vám viem presne povedať, že to bola S... Červená... Sovietska armáda proste, a si veľmi presne pamätám, že za našou... u susedov za stodolou, prvý vyšiel taký mladý vojačik, z tých svojich typických... typickej uniforme... a za ním už sa to postupne... postupne sa to za nimi začalo zvyšovať, tie počty proste, na tých ich vozíkoch, na tých ich koníkoch... a po nejakých tých... ich proste bola plná dedina, prechádzali ďalej.

Hm, hm. Aké skúsenosti ste mali? Čiže bola to Sovietska armáda? Alebo...?

To bola... tak Sovietska armáda ešte vtedy, lebo to vtedy bol ešte Sovietsky zväz, proste viac menej.

Aké skúsenosti ste mali s vojakmi tejto armády?

No tak musím zase povedať všetko, takže viete, oni boli vyhľadovaní, takže oni brali, čo videli, na jedenie.

Hm.

Hej? Tak ale môžem vám povedať zase aj takú skúsenosť, že keď chceli prísť zobrať niečo do pivnice, alebo... no dokto... takže boli medzi nimi velitelia, ktorí to nedovolil. U toho...

Hm.

U toho, nie...? Takže bolo... dalo sa to diferencovať.

Na iných miestach nám hovorili, že títo vojaci boli často nebezpeční pre ženy.

Áno, to ako chlapi viete, no však... však viete, ja som bol decko, ja som to nevedel, že čo to ako, ale skutočne boli nebezpeční... lebo hlavne dievčatá sa obliekali za staré babky proste, aby si mysleli, že sú to staré babky, nie dievčatá... No a prebiehalo aj toto po tej dedine, proste takéto prvky.

Že boli prípady znásilnenia vo vašej dedine? Týmito Sovietskymi vojakmi?

To som ja nemohol vidieť, ani som to nevidel, ani sa žiadna k tomu nepriznala.

Hm.

Ale myslím, že tam ani nezostali... aspoň ja o tom neviem, že by tam zostali nejaké dieťa, ktoré... ktorý by bol otec z tejto Červenej armády... lebo Sovietskej armády.

A po skončení vojny, vrátili sa nejakí židovskí obyvatelia naspäť do Kuchyne?

Len na krátky čas. Proste. Lebo niektorí padli aj v Slovenskom národnom povstaní, hlavne tých by som chcel hovoriť, tých čo chodili cez ten náš dvor počúvať tu Angliu, oni boli vo Španielsku aj u toho, takže tí boli v povstaní... tie jednoducho zomreli proste v bojovom poli, u toho. Ale ináč natrvalo sa proste... prišli si zobrať nejaké veci a odchádzali svojim spôsobom, najviac do Palestíny potom.

Kto prišiel na tak krátko naspäť?

Na také krátke obdobie... to vám zodpovedne nie... to nemôžem takto povedať, ale bol to proste obyvateľ... či sa menoval Reisenauer? Ktorý bol bohatý...

Hm.

Ktorý prišiel, ale po nejakom týždni, alebo dvoch odišiel proste a viac ho nebolo v Kuchyni vidieť.

Vy ste sa s ním stretol sám osobne?

Nie, to som sa nestretol, to by som len... to bol už dospelý muž, ekonomicky zdatný, ktorý mal prehľad proste, aj v ekonomike, aj v politike, jedno, druhé... ja som bol chlapec malý vtedy, tak desať, dvanásť ročný, hej? Takže nestretol som sa. Jeho deti, ktoré boli, tak tie už boli tiež dospelé, toho...

Ešte sa chcem spýtať, to vojne, čo sa stalo s tými, ktorý boli takí horliví prívrženci tej Hlinkovej gardy? Za niečo niekto z tých miestnych obyvateľov či bol potrestaný?

Tak to sa im nepáčilo proste, keď už bolo viac menej po vojne, že ich zobrali na Červený most, to bolo pri Bratislave, to je ten veľký most, a tam museli čistiť tehly. Lebo tie tehly potrebovali, že áno, aby mohli zase stavať proste tie mosty, ktoré boli popadané, no. Takže sa cítili proste dotknutí a každý už povedal, že nič nespravil, a tak ďalej, ale však to ľudia vedeli, že kto čo ako... v dedine sa ľudia poznajú, tak...

Kto ich tam zobral?

Prosím?

Kto ich tam zobral? Na ten Červený most?

Tak to už tá nová Československá republika, tá mala svoju armádu proste, tak tí ich tam jednoducho doprevodili.

Vojaci?

Áno.

A vy ste videli takú situáciu, ako ich zobrali?

Nie, to som nevidel, ale sa nám sťažovali jedni naši... zhodou okolností sa tiež volali Palkovci, tá rodina. Matka bola proste prívrženkyňa z nemeckého rodu, a Palka, ten bol zo slovenského proste rodu, a práve oni sa nám sťažovali proste... áno, že ukazovali nám ruky, že proste, keď tu maltu oklepkávali od toho, že aké mali poranené ruky.

Hm. Urobíme si na chvíľku pauzu a ja sa spýtam kolegov ešte, aké doplňujúce otázky si pripravíme, dobre?

Dobre.

...

Tak som sa poradila s kolegami a ešte niekoľko otázok rozširujúcich vaše rozprávanie som si prichystala. Vrátila by som sa späť ku obdobiu, keď vznikol Slovenský štát. Hovorili ste že predtým boli vzťahy medzi nežidovskými obyvateľmi Kuchyne a židovskými, že boli dobré... a potom, po tej zmene, že po nástupe nového režimu sa zmenil aj vzťah niektorých obyvateľov Kuchyne ku židom. Mohli by ste k tomu nám niečo povedať? Ako sa to prejavovalo, zmena toho vzťahu?

No keď by vyhlásený... myslíte od tej doby, keď bol vyhlásený...

Áno.

Slovenský štát. keď bol vyhlásený Slovenský štát, tak samozrejme časť obce sympatizovala, aj v minulosti, s tými pomermi, ktoré tu boli za Československej republiky. Ktorá do toho, kým sa... nás začali okupovať proste mocnosti nemecké... južné Slovensko proste zobrali Maďari, proste... Niečo si zobrali Rakúšania, niečo si... Sudety si zobrali Nemci, takže zostalo potom proste len čisté... obyvateľstvo viac menej čisto slovenské. No a tým sa tá atmosféra zmenila natoľko, že ľudia boli viac menej uzavretí do seba a nedovolili si voľne rozprávať, lebo si pamätám, že keď bývali voľby za druhej Československej republiky, to sa normálne chodilo agitovať a chodilo sa horu – dolu, teraz si nedovolili proste už takto voľne rozprávať medzi sebou, lebo cítili, že vo vzduchu je niečo zle a že skôr alebo neskôr môže zase niečo proste vybuchnúť a... tak každý sa istil a chránil si len svoju rodinu.

A vo vašej rodine, vaši rodičia, komentovali vznik Slovenského štátu a nástup toho nového režimu pred vami deťmi? Alebo aký mali oni k tomu postoj?

Áno, oni boli otvorení medzi nami, to sme my vedeli proste, že voči Slovenskému štátu proste my sme mali vyhranený postoj, lebo poznali sme v dedine ľudí, ktorí ten Slovenský

štát podporovali a zároveň sympatizovali tí občania viac-menej aj s tou vrstvou nemeckej menšiny u toho. Hej? To sa prejavilo. A stále vo vzduchu viselo to, že príde niečo ťažkého, hrozného. No a potom vypuklo aj to Slovenské národné povstanie proste, mnohí chlapci išli dobrovoľne... prebehovávali, hlavne na východnom Slovensku, čo tam bola ta... tie... Maler... Malar... alebo Malerova armáda proste, takže oni prebiehali k... na sovietsku stranu a... všetci cítili, áno, proste z toho bude veľká vojna... No tak proste skutočne aj prišla, a vieme, ako to dopadlo. A že v prvom rade už či si to niektorí myslia tak, alebo onak, ale veľmi boli napadaní... židovské obyvateľstvo, ktoré Hitler v prvom rade chcel vyhubiť. Proste to bolo verejne známe, ale práve preto tie zdravé slovenské rodiny, tie sedliacke, tak prebiehali proste na tu sovietsku stranu a žiaľ mnohí tam položili svoje životy... A my im máme... mi im musíme byť vd'ační, že nás skutočne oslobodili a že doniesli nám svojim spôsobom slobodu.

Pán Palka, vráťme sa ešte k vám do vašej dediny Kuchyňa. Keď nastúpil Slovenský štát, v iných mestách a dedinách nám hovorili, že sa začali objavovať protizidovské nápisy, alebo také reči... Bolo niečo také aj u vás?

To som... tak vyhranené to nebolo, že by proste proti židom u nás tak napadali. Keď, tak možno niektoré jednotlivci, ktorí išli po majetkoch proste, si mysleli proste, že oni majú majetok, ktorý treba zabráť...

Hm.

Ale však my vieme zase, na druhej strane, že mnohí slovenskí občania, ktorí boli aj vtedy popri vláde, vo funkciách, prípadne guvernér Národnej banky, myslím, že pán Karvaš, lebo niečo, a on tie peniaze svojim spôsobom... po horách tam, po Nízkyh Tatrách, on ich prevážal tam proste preč...

Hm.

A že sa dostávali proste na Slovenské národné povstanie.

Čiže v Kuchyni ste nevideli žiadne protizidovské nápisy?

Nie. No tak nápisy... tam bolo kreslené hviezdy proste, lebo „Jude“ proste bolo napísané, to už chlapci... medzi chlapcami sa vždycky našli nejakí výrastkovia, ktoré takéto veci urobili, ale to sa nedá hovoriť o masívnom, tak ako sa viedla ta politika, že ako v prvom rade židov treba vyhubiť.

Hm. Takže na stenách kde to bolo na... nakreslené, namalované, tieto nápisy? V Kuchyni?

Obyčajne na tých domoch, kde tí ľudia tie majetky chceli židovské dostať pod seba.

Takže na židovských domoch to bolo?

Hej, na židovských domoch.

Hm. Spomínali ste, že členovia Hlinkovej gardy u vás v obci chodili do židovských domov a že si brali, čo chceli. Bolo to ešte pred tým, než boli tí židia z tých domov deportovaní, alebo až potom?

Ja nemôžem proste potvrdiť, že chodili po tých domov a že si brali, čo chceli. To som proste nevidel. Len to viselo vo vzduchu, že... v nočných hodinách sa pohybovali tiene, ľudia ich cez okna proste videli, proste že ako tieto majetky... teda tieto veci chceli speňažiť proste, boli to tie a tie osoby proste. To som ja nevidel, to bola ale šepkaná propaganda potom.

To ľudia si to medzi sebou hovorili?

Hej. No.

A bolo to...? Vtedy ešte v tých domoch židovskí obyvatelia žili, alebo už boli preč?

Keď tam žili, tak vtedy sa to proste ešte nestávalo. Ale keď už boli... boli preč, vtedy sa to dialo vo veľkom.

A kto vám to povedal? Že sa to dialo?

Ústne podanie sused susedovi. Konkrétne sme mali susedov, hej? Ktorí konkrétne že chodili tam to rádio počúvať, a tak ďalej, u toho jedného, takže my sme si navzájom dôverovali proste a takto sa to proste... sme sa dozvedeli, a vedeli sme... a že bo... človek vie, že kto aký má duševný základ, že či to proste len rozpráva, ako tam sa niekde hovorilo, alebo písalo u toho, ale že tomu človeku proste hodno veriť a dá sa mu proste veriť...

Hm.

Takže odtiaľ proste pochádzajú tie naše poznatky, že ktoré tam bolo. A potom... stále sa počúval „Hlas Londýna“...

Hm.

A ten „Hlas Londýna“ proste nám prinášal správy, ktorým sme proste dôverovali.

Aj váš otec počúval tu stanicu?

Samozrejme, veď sme boli susedia, veď a býval železničiar Bláha, ktorý mal jediný rádio proste, my sme ho nemali. A my sme proste... oni tam chodili večer o šiestej hodine už, ak sa zotmievalo alebo niečo už. Po jednom chodili, cez tých ďalších susedov, ktorý mohli dovoliť... a tam sa proste tí ľudia...

Hm.

Akosi... prišli na ten čas a počúvali proste tieto... to bolo... to bola určitá taká po... povzbudenie, že však nie sme sami proste, že „Západ“ proste nás nenechá Nemcom zahubiť.

Vrátila by som sa ešte k rodine Dukesovcov – keď sme sa stretli prvýkrát, tak ste nám rozprávali, že sa u vás tato rodina ukrývala.

To bolo toto práve, to som už teraz zopakoval proste, to bol ten strašný moment, keď boli oni u nás v maštali, a vtedy prišiel nemecký... teda samozrejme, že tie doprovody... po dedinách chodili aj s nemeckým doprovodom, ale to bol proste len jeden vojak, ktorý už proste nebol bojový vojak, ale bol to proste pomocník nejaký, ktorý na druhej strane... zase sme mali spojenie, dobrého notára, Mínarovič sa volal, ktorý dal potom konšelovi proste vedieť... dal znamenie proste, že to a to sa proste chystá, takže aby robili nejaké opatrenie. No a to opatrenie vyšlo dobre, pretože tí ľudia tam prežili, ale aké mali pri tom bolesti a jedno – druhé proste, to už vedia len oni proste. Lebo keď oni vedeli proste, „My sme tuná a za touto stenou proste náš nepriateľ proste...“

Ako sa to stalo, že sa Dukesovci ukryli u vás v maštali? Ako k tomu došlo?

Tak vám to... to je proste... to je téma, ktorá spojuje viacej rodín, ktoré boli zameranie... zameraním svojim poviem proste pokrokovým, a navzájom sa poznávali a predchádzalo tomu to, že tí Dukesovci... teda išiel... dostali sa na stanicu, museli... v kuchyni ich niekto z rodiny proste nechcel prijať, hej? Tak potom išli na stanicu vlakom sa odviezli do Plaveckého Mikuláša, z Plaveckého Mikuláša... ani tam ich nechcela rodina prijať. Tak zase išli peši v noci, zase sa vrátili sem k nám, a tak sa dostali proste aj do toho nášho domu, ale to nebývali len u nás, bývali u maloroľníkov, volali sa Chamrazovci myslím. Boli tam Mikulášovci... Mikulášových. Takže ktorým ľudom dôverovali, tak proste po tých sa skrývali. A presúvali sa proste v nočných hodinách.

V ktorom období sa rozhodli Dukesovci, že sa musia skryť? Bolo to predtým, než vy ste videli, ako brali Politzerovcov, alebo potom?

To už bolo až za tým. Lebo to ešte keď ich zobrali preč, tak potom sa zdvihla ta vlna toho nebezpečia, čo obyvateľstvo cítilo, a koniec koncom, to prichádzalo aj z toho „Hlasu Ameriky“, čo sa počúvalo rádio proste. Takže oni svojim spôsobom prežili veľkú kalváriu a...

Čiže Dukesovcov nezobrali vtedy, kedy Politzerovcov? To, čo ste vy videli?

Nie, proste ich vtedy nezobrali. Dukesovcov som nevidel, proste že by ich ako zobrali. Politzerov som mal stále pod dohľadom, ale Dukesovci bývali o nejaký ten... o nejakých tých päťdesiat metrov druhej... ale dalo sa to vidieť proste, že by ich nejako kedy brali, to neviem proste posúdiť

Tí Dukesovci, keď sa rozhodli, že sa ukryjú, a nikto ich nechcel ukryť v Kuchyni, odišli do Plaveckého Štvrtku...

Nie, Mikuláša.

Mikuláša, pardon. Odtiaľ sa v noci vrátili naspäť, lebo ani tam sa neukryli... A prišli ku vám a tam u vás sa ukryli do maštale. Aký bol potom ich osud?

No... v prvom rade treba poďakovať rodine Chamrazovej, maloroľníka, ktorí bývali na konci... mimo dediny... mimo dediny proste u toho... u toho... A práve tam mali to opevnenie, kde pokojne nejako prežili, proste niekoľko tých týždňov alebo niekoľko dní. A potom

postupne zase prechádzali tie... aj k rodine toho pána Blahu, toho železničiara. A necht mi prepáčia niektorí tí obyvatelia z Kuchyne, že som ich nemenoval, žiaľ všetkých si nemôžem pamätať, že ako to... kade chodilo, to neviem proste. Ale sa im ospravedlňujem týmto možno teraz, týmto spôsobom. Ale na druhej strane viem, že prechádzali proste z jedného domu do domu – tam, kde mali istotu, že ich... že ich tam proste prijímú. Vlastná rodina ich v Plaveckom Mikuláši nechcela prijať, lebo sa báli, lebo proste boli pod drobnohlľadom, lebo ak by sa niečo dozvedeli, tak to jednoducho... jednoducho vystrieliťali rodiny. To nebolo hračka.

Ak tomu dobre rozumiem, tak teda u vás v Kuchyni niekoľko rodín sa staralo vlastne o Dukesovcom, poskytlo im úkryt.

Áno, ale aj potraviny, práve... tí susedia naši Bláhovi, ta pani Bláhová, ta žije. Až bude počúvať... ta mala snúbenca, oni boli poľnohospodári. A oni je dotovali potravinami.

Hm.

Však to bolo treba, aby prežili.

A... a ta rodina Dukesových prežila teda v úkryte až do konce vojny? Alebo aký bol ich ďalší osud?

Áno, ten pán... keď prišli prví vojaci von... to som nevidel, ale to už ľudia ako rozprávali, tak pán Dukes proste celý naradostnený vyšiel von ak prišli prví vojaci sovietske armády von proste.

Čiže zachránili sa u vás v obci?

Áno, u toho... a potom oni prešli do Stupavy, tam v Stupave bývali v sociálnom... tam je tiež taký podobný sociálny dom, ako my máme teraz tuná tento proste. No a tam myslím aj zomreli potom, tí Dukesovci.

To bol iba manželský pár, tí Dukesovci?

Manželský pár, a mali jedno dievčatko.

Čiže traja ľudia boli ukrývaní...

Áno.

A to striedali.

Áno, áno.

A ešte sa chcem vrátiť k tej rodine Politzerových, čo ste vy videli, ako ich odvádzali gardisti cez dedinu. A povedali ste, že brata nechali doma.

Pardon. Ja som nepovedal, že ich... ako ich cez dedinu odvádzali. To som... ja som videl len tu bezprostrednú blízkosť, lebo ja som bol pri tom tetinom dome, a odtiaľ som to proste pozoroval u toho. Takže odtiaľto viem podrobnosti takto o tých Politzerov. Toho brata

nechali doma, pretože on skutočne... Jeho mali aj občania radi, to bol jeden pracovitý človek ako každý iný. Roľník proste u toho. To nebol taký, alebo že... on bol proste jeden z nás, z tých obyvateľov, ktorí tam bývali.

Bol to brat paní Politzerovej, alebo pána Politzera? Viete?

Bol to brat pána Politzera.

Hm.

Proste.

A on tento jeho brat prežil do konca vojny...

Nie...

V dedine?

Jeho zobrať... však oni, tí šli do koncentráku. To...

Ta rodina Politzerových išla do...

Čo som...

Ale ten, čo zostal...

Ten, čo zostal, sa potom niekde sa stratil. Kam odišiel, alebo či ide... či išiel niekde na smrť, to neviem.

Hm. Čiže opustil potom obec?

Hej.

Ste hovorili, že keď boli deportovaní Politzerovci, tak sa zhromaždili dedinčania pri tom kostole.

Áno.

A po tej deportácii, čo hovorili obyvatelia v Kuchyni o tom, čo sa stalo? A vo vašej rodine, hovorili vaši rodičia o tom?

To viem už len z ústneho podania znova. Čo hovorili? Hovorili to proste, že nič dobrého nie len nás, ale celý svet že nič dobrého nečaká. Že pripravuje sa jedna veľká vojna, kde Hitler chce zobrať proste... tak ako mocnosti medzi sebou bojovali proste. Takže Hitler si chcel proste si podmaniť všetky stredoeurópske štáty, a nie len stredoeurópske, však koniec koncom, on chcel i Anglicko si zobrať u toho.

Hovorili ste, že ste iba počuli o tom, že sa potom, keď židov deportovali z obce, že sa predával nábytok z ich domov... ako ste sa o tom dozvedeli? Alebo ako sa o tom dozvedeli ľudia? Že také niečo a bude diať?

To je len ústne podanie, proste že také niečo sa robilo, lebo takéto nábytky sa predávali už za bývalej Československej republiky, to malo proste určitú normu a podľa tej sa išlo proste. Ale tuná to išli bez noriem proste, tuná jednoducho kto bol pri moci a mal rodinu proste spojenú s tehďajšou mocou... jednoducho za majetkom proste išli.

Spomínali ste viackrát, že chodili k tomu pánovi, čo bol železničiar a vlastnil to rádio, počúvať muži vysálanie Londýna. A keď sme boli prvý raz spolu, tak ste spomínali, že bola o tom aj pieseň vo vašej obci, o tomto počúvaní rádia, že nejakí mládenci ju zložili. Viete nám o tom povedať?

Áno prosím. To vtedy prišli chlapi, keď si vypili, k krčmy vyšli von, a potom medzi nich prišli dokonca dvaja vojaci z Talianska, ktorí už prišli demobilizovaní proste, tu pieseň vám neviem zaspievať, alebo povedať slova, ako som hovoril, „Letci Hlinkovej mládeži,“ ale hovorím, verejne sa to spievalo, že kde kto je schovaný. A práve to bolo veľké nebezpečenstvo, že keby to nedajbože niektorý z tej Hlinkovej gardy proste... proste počul, tak to by to zle skončilo.

Spievali, kde bol kto schovaný... hovorili o tých Duksovcoch, tá pesnička? Alebo o nikom inom, kto bol schovaný?

Ta pesnička proste hovorila všeobecne, že v Kuchyni sa schovávajú židia.

Hm.

Proste... hej? Ale menovite proste nepovedal v tej pesničke nikto nič. Lebo tým by ohrozil svojich spoluobčanov.

Áno.

Ale boli to dvaja pekní chlapi, volali sa Vasarovičovci, oni boli zo sedliackej rodiny proste, a keď prišli z toho... z Talianska už domov, viem, že diví tí ostatní ich kamaráti na rukách je nosili po dedine, keď chodili po dedine. Teda v nedeľu, ako sa po prechádzkach proste chodí.

Hm. Ten prvýkrát, keď sme sa stretli, tak v tom rozhovore ste spomenuli ešte situácie po skončení vojny, že v ste sa vracali z Malaciek do Kuchyne a počuli ste zvonit' zvony?

No... my sme boli štyria kamaráti, ktorí sme v Bratislave robili, za Slovenského štátu, a chceli sme sa pozrieť, že ako to tam proste vyzerá, no a keď sme išli naspať domov, tak sme išli tak do... z Bratislavy do Malaciek sme sa odviezli na vlaku, tam sme už videli vtedy tie vychudnuté... tých vychudnutých väzňov, ktorí išli z Osvienčimu, mali tam poobliekané tie väzenské šaty, ktoré tam proste boli. A keď sme prišli medzi Malacký a Kuchyňu, tak do pol cesty asi, počuli sme zvonit' zvony, z... a vtedy medzi nás prišiel ďalší demobilizovaný vojak, volal sa myslím Pavel asi Vachaja, ale meno neviem, ale Paľo že sa volal, viem. No a vtedy sme si všetci okolo seba sa pochytili a sme si povedali, bolo to ôsmeho mája, presne viem, že toto by mal byť najväčší sviatok... naš... teda... najväčším sviatkom roku, že konečne skončila tá nešťastná vojna.

Hm. A ešte sa chcem spýtať na osud pána Dávida, ktorý bol tým veliteľom tej Hlinkovej gardy u vás.

Pán Dávid viem, že ma jednu dcéru, takú... len myslím, že ju mal, viac nie. Ináč neviem, s nimi som sa nestretával nejako, ale ako on či ochorel nejako, alebo neochorel, to vám nepoviem. Len určite svedomie mu asi... až mal proste nejaké... mu nemohlo dať spávať, lebo to, čo vykonal proste, to ho v noci proste určite veľakrát prebudilo.

Čiže zostal bývať v Kuchyni?

V Kuchyni až do konca.

Hm.

Aspoň také je moje vedomie.

Áno. Ja by som ešte raz spravila prestávku a opýtam sa kolegov, či majú ešte nejaké otázky.

...

Urobili sme si prestávku a máme ešte niekoľko doplňujúcich otázok. Chcela som sa spýtať – hovorili ste, že keď deportovali Politzerovcov, že mali na sebe nejaké označenie. Mohli by ste povedať, aké označenie to bolo?

Bolo to šesťcíp... alebo šesťcípa žltá hviezda.

Hm.

To vtedy museli všetci židovskí obyvatelia... proste museli povinne zo zákona nosiť.

Čiže vy ste videli, ako nosia to označenie, aj keď boli v obchode ešte svojom, alebo keď išli po dedine?

To len vtedy, keď vyšiel ten zákon. To vám neviem presne povedať, kedy ten zákon vyšiel, ale ak vyšiel, tak to proste museli nosiť, aj v obchode, aj všade.

Takže vy ste viedli, ako nosili?

To som videl prosím.

Hm. Keď boli Politzerovci deportovaní... to, čo vy ste videli... ostali ešte nejaké židovské rodiny v Kuchyni? Vo vašej dedine?

Vtedy tam ešte zostali, už som ich tak... môžem povedať. V prvom rade tam spomeniem – ten pekár, čo bol... prakticky on býval... tam bol aj kostol židovský, tí tam potom ešte zostali, potom tam zostali... ta chudobná rodina, čo sa im dom zrútil, potom tí Peslovci, ktorí mali textilný obchod, tí synovia boli aj vo Švajčiarsku... Španielsku. Keď tam bojovali proti Titovi... tedy pardon. Ktorý tam bol diktátor, to už neviem proste, u toho... Ale tí sa vrátili

proste ešte do našej dediny a normálne... bývali u mamičky, ale chodili do Bratislavy. A v Bratislave robili v brašnárskej dielne pod Michalskou branou.

Hm.

To je taká chudobná malá ulička proste u toho. Takže oni večer chodili domov k mamičke, no a večer chodili proste, a preto tu rodinu dobre poznám, sme tam s mojou mamou chodievali, tam textil kupovať proste, a oni medzi... často medzi nás chodili... u toho... Okrem nich tam zostali, to som už povedal, že tie... tí... čo tam zostali z Prvej svetovej vojny, tí drevorubači, huncukári sme im hovorili proste, tí tam zostali. Potom tam zostali... okrem tých Peslovcov tam zostala rodina... toho... ten bohatší Reinhauer, ktorý bol politicky a ekonomicky proste činný, lebo ten... viem, že mu chodievali, na Tovari sa to volalo, lúku veľkú mal, takže chodili kosiť, takže viem, že v tom období tam ešte zostali. Tak ať mi prepáčia niektorí proste, možno nebude... neviem pomenovať... proste u toho... no ale s tým sa jaksi... momentálne sa vyľudnilo, všetci židia naraz, to sa postupne rozplynulo, hej? A do stratená. A nikto... O tom ktorom prípade sa vedelo viac, tým ústnym podaním. A o niektorom... konkrétne toho brata, toho Politzera, rozplynul sa, nikto nevie kam...

Hm. Ako sa volal? Spomeniete si na meno toho brata?

Hm... či sa volal Adam, alebo... nie som si celkom istý, to krstné meno či také, ale tak... alebo... alebo Móric. Skoré tuším Móric sa volal asi, ho volali, toho... Ale to už si nie som celkom istý, na to krstné meno si spomenúť.

Čiže ak dobre tomu rozumiem, tak tie ďalšie židovské rodiny, ktoré neodišli tou deportáciou, kedy Politzerovci, tak tí potom boli zobratí v nejakých iných termínoch, niekedy inokedy? Z dediny?

A svojim spôsobom v nočných hodinách sa rozplynuli kudy kam. To presne... nedovolím si proste pomenovať, že kedy ktorí tam... boli tam ďalej Tandelmeyerovci, to bol krajčír proste, hej?

Hm.

Bol neškodný obyvateľ proste, ale že bol... nie, tak my už, ktorý sme sa narodili... on chodil proste na letisko šiť, teda opravovať odevy, a tak ďalej. Na toho si tiež spomenú, lebo býval na našej... blízko... blízko nášho domu.

Tandelmeyer bol žid, lebo Nemec?

Tandelmeyer, on bol žid proste, hej.

Hm.

U toho... pardon. Nepáčim... prepáčte... nie, on nebol žid, on bol Nemec.

Hm.

To som... veľkú chybu bych spravil.

Hej.

Urobil.

Takže vy ste nevideli ďalšiu deportáciu židov z vašej dediny, ani vám vaši rodičia nespomínali žiadnu?

Nie... proste... čo by... naši rodičia jedine spomínali, to ja viem, keď som prišiel z Kuchyne... z Bratislavy do... schovávali po... potraviny do snehu. Aby niečo im zostalo a mali pre svoju rodinu, a prípadne aj navzájom si vypomáhali, lebo napadalo veľa snehu, tak tam to bolo, tam sa to proste ukrývalo.

Potraviny ukrývali v snehu?

Áno, no bol sneh veľký proste...

Hm.

My sme to nazývali „kbelík“ alebo to... taká to bola špeciálna nádoba na masť...

Hm.

No a ta sa proste zaviazala ešte do nejakého nepremokavého materiálu a do toho snehu sa to proste...

A pred kým to ukrývali?

Ukrývali to proste... pred... mimo iného aj pri náhodných kontrolách, lebo nemeckí vojaci pod našimi oknami chodili denne hore dolu proste, a my sme nevedeli, kedy k nám vkročí ta noha niekedy, aleob nevkročí.

Hm. A oni si brali potraviny? Od vás?

No samozrejme, keď našli, tak si brali aj Nemci, potraviny.

Ešte by som sa vrátila k tej rodine Dukesovcov. Spomínali ste, že hľadali úkryt aj u svojej rodine... u svojej rodiny...

V Liptovskom... pardon... Plaveckom...

Plaveckom Mikuláši. To bola tiež židovská rodina?

To bola tiež nejaká... nejaký bratranec, lebo sestrenice, myslím, že z druhého lebo ďalšieho pokolenia. Keď sme u toho, židovskej rodiny, či tej Dukesovskej rodiny, oni sa ešte zaoberali... mali... lad robili proste, ako mäsiari, každý... aby mohol uskladniť, proste sa aj touto činnosťou zaoberali, že mali...

Hm. Áno. Takže v tom Plaveckom Mikuláši ta rodina bola židovská, u ktorej sa chceli ukryť?

Áno, to bola židovská rodina.

A keď sa vrátili, vy ste nám opisovali situáciu, ako boli ukrytí v tej vašej maštali. Mohli byste nám trošku to opísať, ako to fungovalo, že boli tam ukrytí? Pritom Nemci boli vo vašej dedine... Mohli tam prísť, spomínali ste nejakého nemeckého vojaka... Ako ste to mali vymyslené, že kde sa ukrývali, mali ste to nejako dohodnuté s nimi, nejaké signály?

V tej maštali sme mali jednu kravičku, popri tej kravičke jedno teliatko, a bolo to proste... takými drevenými priehradami len proste ohra... ohradované. A na tom boli spustené... my sme to volali „plachetky“, to bola konopná proste textilná plachta, to tam bolo zavesené proste, tak sa to tam nejako rozdelilo, ta... ta miestnosť, takže skutočne, oni keď to tam boli schovaní v tých malých kútikoch, oni proste boli bezprostredne súčasťou toho diania proste, ktoré tam proste... videli, cítili a boli v tom proste.

Hm.

A čo tie ich duše, ten ich duševný, nervový systém, čo prežil, to len sami oni vedia.

Ako dlho tam boli takto u vás ukrytí?

U nás mohli byť tak dva týždne, ale boli tam aj u tých susedovcoch ďalších, u Mikulášov, hej? Ktorí ich hlavne potravinami... my sme boli... naši rodičia mali malo pola, nás otec bol obuvník, on sa tým živil, no ale tí susedovci, Bláhovci a Mikulášovci vlastne... Ján Mikulášových sa volal... tak oni tie potraviny... oni ich dotovali s tým. A potom, už som aj hovoril, že ďalej dotovali aj tí Mrázovci, ktorí boli proste... na konci dediny zase bývali. U toho... Tak...

Čiže...

Pomáhali si proste, ako ľudia vedia, keď sú priateľské vzťahy medzi ľuďmi, dokážu proste aj oheň priniesť.

Čiže tí Mikulášovci, aj tí druhí susedia, doniesli ku vám potraviny a vy ste ich potom dali im do maštale?

Nie, oni ich ku nám... to som tam pri tom, ako to tam prebiehalo, ale... myslím, že oni... ten Mikulášových mal manželku dcéru toho železničiara. A bolo to vedľa, takže oni si to tam nejakou tej dcéru dávali a ta dcéra to potom odovzdávala možno priamo... Tou už hovorím, možno... tie detaily, podrobnosti, to... ale oni si to tam už medzi sebou vo večerných hodinách urobili tak, aby to bolo dobré, aby to nikomu... aby ľuďom pomohli a aby dľa možnosti neohrozili bezpečie... Oproti smerom koniec koncov bývali takzvaní... nie takzvaní... takzvaní jehovisti, hej?

Hm.

Oni to tiež vedeli, ďalej boli... ďalšie... ale tí ľudia, hovorím... zlatí... zlaté povahy proste... v dedine proste že oni konali tak, ako to videli od svojich starých rodičov a boli vychovávaní proste svojim spôsobom... k dobru...

Pán Palka, keď boli u vás ukrytí tí Dukesovci v maštali, boli ste vy doma?

Nie, ja som proste len... ja som chodil vlakom do Bratislavy, a večer, keď som prišiel, alebo dokonca za týždeň, tak som to videl proste, teda ako to tam je, ale aby som tam videl tých Dukosovcov v tej maštali, to som ich nevidel tam ja.

Hm. Takže neviete, ako to bolo presne vymyslené, ako vaši rodičia im nosili potraviny a ako mali vymyslené napríklad nejaké signály, že sa blíži nebezpečenstvo, alebo tak?

To tak detailne si netrúfam proste povedať, no ale v noci sa dá proste všetko dobre zorganizovať tak, aby to prospelo dobré veci.

V ktorom období? Spomeniete si, že aké bolo obdobie, keď boli u vás tí Dukosovci? Tie dva týždne, ako ste spomínali?

Už ste sa ma myslím na to pýtali. Predpokladám, že to bolo proste v druhej polovici prvého pol roku. V druhej polovici prvého pol roku, to znamená, že niekedy... lebo vtedy, keď sme... odvodzujem to od toho, že keď sme išli po tej dedine a spievali to „Letci Hlinkovej mládeže,“ že to bolo v tom období, lebo cesta bola suchá, tam nebol asfalt, tam sa prášilo proste, takže bolo to v tom období, mohol to byť máj, júl, alebo apríl.

Hm.

Od apríla do júna.

Ale to, čo ste spievali po tej ulici, tak to ste boli ešte v škole v Kuchyni, nie?

Áno, to som bol v škole v Kuchyni vtedy ešte.

A keď Dukosovci boli u vás ukrytí, tak ste chodili už do Bratislavy.

Áno, vtedy som už ja chodil... som pracoval v obchode, ako učeň sa to hovorilo...

Hm.

Ale potom už som prešiel do tej zase Baťovej školy u toho, no a to odvodzujem proste, že si pamätám, že to mohlo byť v tom období apríl až jún.

Hm. Ale nie v ten istý rok. To boli dva odlišné roky?

To pripúšťam, že to boli odlišné roky. A dokonca...

Koľko ste mali rokov, keď ste chodili už do... za učňa do tej Bratislavy?

Pätnásť, šestnásť rokov.

Hm. Ešte mám jednu otázku. Som sa vás pýtala nesprávne predtým na tu situáciu, že vchádzali nejakí ľudia do obydľí židovských a že si odtiaľ brali veci. Chcela som sa spýtať, či vchádzali do tých obchodov židovských a odtiaľ si brali nejaký tovar. Či taká situácia...?

Áno, bolo aj také obdobie proste, to sa už vtedy hovorilo, a to vám neviem povedať presne termín ohraničený, že... to sa jednoducho obchody rabovali. Tak ako po každej vojne proste, vracali sa vojaci domov, jedni – druhí proste, jednoducho sa rabovalo. A to... to čo videli, to proste brali.

A tie žido...

To bola... proste neplatil zákon.

Tie židovské obchody kedy rabovali? Potom, ako zobrali židov? Keď boli tie deportácie?

No tak už... tí židia už proste sa rozplynuli preč, oni sa báli. Oni uvoľnili proste, aby tam neprekážali. A tím dali cestu proste tej bezzákonnosti.

Čiže tie domy... pardon... tie obchody židovské už boli opustené...

Áno.

A vtedy ich rabovali ľudia z dediny?

Svojim spôsobom hej.

Hm. Aj viete, že kto? Videli ste takú situáciu?

To som nevidel.

Hm. Takže neviete, kto to bol, tí ľudia, ktorí rabovali?

Vtedy bola bezzákonnosť, a to... masovo sa to robilo proste.

Hm. Tak ja mám ešte jednu otázku. A ta otázka sa týka toho, že či ste vy o týchto svojich zážitkoch, o židoch v Kuchyni, a tom, aký bol ich osud cez vojnu... či ste toto hovorili niekomu v rodine, alebo aj mimo rodiny?

V rodine o tom svojim spôsobom nevedel nikto, deti som mal ešte malé, rodičia, tých som s tým nechcel nejako zaťažovať, ale mám to všetko písomne spracované, a mimo iné mám tam nadpis napísané, ako v Kuchyni, že ako sa rozplynula židovská komunita...

Hm.

V našej dedine.

Hm.

V Kuchyni, hej? A to mám... to som vám chcel aj doniesť, že bych vám to mohol dať.

Takže svojim deťom ste o tom nehovorili, ani keď boli väčšie, že čo ste vy... alebo čo zažili teda židia v Kuchyni?

Ja už, keď teraz boli dospelí, a keď už mali rodiny proste, tak synovi som o tom rozprával.

Hm.

Aby o tom vedel.

Aj mal záujem to počúvať?

No... mal záujem o tie detaily, o tých ľuďoch, ktoré poznal...

Hm.

O tých, ktorých nepoznal, tak nie.

Čiže keď nepoznal tých židovských obyvateľov, tak asi o nich nemal záujem?

Hm.

Dobre. Tak ja vám veľmi pekne ďakujem za rozhovor.

Prosím.